

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ

Клець О.

– кандидат філологічних наук, заступник директора з виховної роботи Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа

I – III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад»

УДК 37.02+82-31

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено проблему упровадження технології змішаного навчання (зокрема, моделі «зміна робочих зон») у навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів України на прикладі інтегрованого курсу «Література. Російська та зарубіжна» (або «Зарубіжна література»), проаналізовано переваги означеної освітньої технології та необхідні умови для організації занять за моделлю «зміна робочих зон».

Ключові слова: змішане навчання, робоча зона, зміна робочих зон, ротація.

Клец О.

– кандидат филологических наук, заместитель директора по воспитательной работе Краматорского учебно-воспитательного комплекса «Общеобразовательная школа I – III ступеней № 6 – дошкольное учебное заведение»

ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В УКРАИНСКОЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В статье освещена проблема внедрения технологии смешанного обучения (в частности, модели «смена рабочих зон») в учебный процесс общеобразовательных заведений Украины на примере интегрированного курса «Литература. Российская и зарубежная» (или «Зарубежная литература»), проанализированы преимущества данной образовательной технологии и необходимые условия для организации занятий соответственно модели «смена рабочих зон».

Ключевые слова: смешанное обучение, рабочая зона, смена рабочих зон, ротация.

Klets O.

– Candidate of Science (Linguistics), Deputy Director for Education, Combined Pre-School/Secondary School Educational Establishment № 6, Kramatorsk

THE EXPERIENCE OF INTRODUCTION OF THE BLENDED LEARNING TECHNOLOGY IN THE UKRAINIAN COMPREHENSIVE SCHOOL

The article highlights the problem of blended learning technology introduction (in particular, the “work areas changing” model) in the educational process of Ukrainian general educational institutions through the example of the integrated course “Literature. Russian and foreign” (or “Foreign literature”), the advantages of the mentioned educational technology and the necessary conditions for classes organization according to the “work areas changing” model are analyzed.

Key words: blended learning, work area, work areas changing, rotation.

Постановка проблеми. Починаючи з 2006 року в навчальних закладах США, Європи та Південно-Східної Азії широко практикується змішане навчання. Ця новітня технологія навчання поступово впроваджується в освітню систему України. Важливим є розуміння її сутності, можливостей, переваг та недоліків, набуття вчителями практичних навичок з упровадження цієї технології в загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень. У пропонованій статті аналізуються теоретичні засади технології змішаного навчання з опорою на розробки Ю. Чжао, Дж. Р. Янга, Т. В. Долгової, Н. В. Андрєєвої, О. Ісакієвої. Окремо увага приділена моделі «зміна робочих зон», впровадження якої у школах здатне значно підвищити ефективність навчання в середніх та старших класах. Наведено один з варіантів організації роботи за означеною моделлю на уроках з інтегрованого курсу «Література. Російська та зарубіжна» (або курсу «Зарубіна література») у середніх класах на прикладі 6 класу.

Метою статті є презентація практичного досвіду впровадження моделі змішаного навчання «зміна робочих зон» в процесі викладання курсу «Література. Російська та зарубіжна» (або курсу «Зарубіна література») у середній школі на прикладі циклу уроків з теми «Ч. Діккенс. «Різдвяна пісня в прозі: святочне оповідання з привидами» (6 годин).

Означена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) аналіз основних теоретичних положень технології змішаного навчання та моделі «зміна робочих зон»; 2) викладення досвіду організаційно-підготовчої роботи до впровадження означеної моделі в освітній процес; 3) наведення конкретних прикладів завдань (розподілених за темами), які можна запропонувати учням 6 класу під час вивчення творчості Ч. Діккенса за моделлю «зміна робочих зон».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Змішане навчання (англ. «Blended Learning») – це поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, такі як комп'ютерна графіка, аудіо та відео, інтерактивні елементи тощо [6]. Це не просто використання сучасних інтерактивних технологій на додаток до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує клас.

Сучасне навчання вимагає від учителя все більше застосовувати на уроках цифрові технології, особливо зважаючи на те, що у багатьох школах України для цього є технічні можливості. Раціональне використання комп'ютерних технологій під час навчання має певні переваги над традиційним. Необхідно звернути увагу на те, що такі якості цифрових освітніх ресурсів, як надмірність, різноманітність завдань та форм пред'явлення навчальної інформації, різномірність змісту дозволяють реалізувати за його допомогою принцип

варіативності змісту, забезпечити гнучкість та адаптивність освітнього процесу, що створює умови для персоналізації навчання. Наведений принцип передбачає різноманітність навчальних матеріалів, форм організації навчального процесу, що забезпечує самореалізацію кожного учня через можливість вибору типу, виду та форми діяльності у відповідності до його особистих уподобань. Як результат, стає можливим нелінійне освоєння навчального матеріалу та врахування в процесі навчання особливостей учнів, що робить цифрові освітні ресурси невід'ємною частиною змішаного навчання.

За умов правильного та повноцінного застосування змішане навчання працює на формування цінних якостей особистості, які також відомі як навички XXI століття:

- здатність до комплексного вирішення проблем, до урахування всіх аспектів задачі, що розв'язується;

- критичне мислення, здатність обирати достовірні джерела та відбирати інформацію, яка є дійсно необхідною для вирішення проблеми;

- креативність, здатність творчо опрацьовувати наявну інформацію, синтезувати нові ідеї та рішення;

- командна роботи, вміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми, шукати однодумців та створювати команди;

- вміння та прагнення вчитися протягом усього життя;

- вміння приймати рішення та бути за них відповідальними.

Безперечно, змішане навчання, як і будь-яка інша інноваційна технологія, вимагають часу та додаткових зусиль з боку вчителя щодо формування навчальної культури класу. При застосуванні змішаного навчання основний акцент робиться на формуванні навичок самостійної роботи, групової роботи, взаємодопомоги та комунікативних компетенцій [4].

Важливою організаційною особливістю є реструктурування навчального простору: виділення робочих зон, а в деяких випадках навіть повна відмова від класно-урочної організації навчального часу та простору.

З технічного боку обов'язковою умовою реалізації змішаного навчання є використання комп'ютерів. Це можуть бути комп'ютери або мобільні класи, комп'ютери в шкільній бібліотеці, особисті мобільні пристрої учнів. Необхідно звернути увагу на те, що змішане навчання не вимагає обов'язкової наявності пристрою в кожного учня в один й той самий момент часу.

Зміна методики навчання – одна з головних ознак змін при впровадженні змішаного навчання. Учитель використовує методичні прийоми, спрямовані на ефективне використання технологій та поширення інформаційно-освітнього середовища. Підтримуються методи навчання, спрямовані на розвиток навичок мислення високого рівня, життєвих навичок, навичок для кар'єри та роботи, навичок

вирішення проблем. Поширюються навчальні методи з опорою на колективну взаємодію, співробітництво, само- та взаємонавчання. У змішаному навчанні важлива практика розробки та обміну цифровими освітніми ресурсами.

У технології змішаного навчання виділяють декілька моделей, однією з яких є «зміна робочих зон» (або модель ротації). На нашу думку, це найбільш легка для впровадження в школі, ефективна, доступна як для вчителя, так і для учнів 5–11 класів модель. Ця модель передбачає чергування діяльності для груп учнів у рамках одного уроку, що особливо ефективно при організації практичних робіт [5]. Можливо також, що зонування робочих місць буде пов'язане з теоретичним дослідженням проблеми, виконанням практичних або тестових завдань, роботою з електронними освітніми ресурсами, створенням інформаційних продуктів.

Існують певні особливості планування та проведення уроку на основі моделі «зміна робочих зон» [1].

По-перше, збільшення кількості робочих зон не повинно бути самоціллю. Кількість зон визначається, з одного боку, змістовними та методичними аспектами теми, що вивчається (складністю навчального матеріалу, специфікою навичок, що засвоюються тощо). З іншого боку, на вибір кількості робочих зон впливають такі формальні параметри як кількість учнів та тривалість уроку. У кожній робочій зоні повинні бути створені умови для залучення до активної пізнавальної діяльності кожного учня. Час роботи в кожній зоні повинен бути розрахований за принципом «необхідності та достатності» для того, щоб запланована в зоні діяльність мала наслідком якісний освітній результат.

По-друге, цілісність сприйняття навчального матеріалу та його зв'язок зі способами діяльності, що засвоюються, багато в чому залежить від попередньої підготовки учнів до такого роду діяльності, пов'язаної з ротацією робочих зон. Учні повинні розуміти не тільки цілі та задачі діяльності в конкретній зоні, але й усвідомлювати той вклад, який вносить той чи інший вид діяльності в досягнення мети всього уроку. Діяльність учнів у робочих зонах можна порівняти з елементами пазла, склавши який (тобто пройшовши всі робочі зони), учень отримує цілісну картину.

По-третє, підхід до моделі «зміна робочих зон» потребує від учителя методичного забезпечення самостійної роботи учнів, підготовки інструктивно-довідкових матеріалів, орієнтованих не лише на подачу навчальної інформації, а й на рефлексію, пов'язану з аналізом результатів діяльності в процесі її здійснення та після її завершення.

По-четверте, впровадження моделі «зміна робочих зон» якісно змінює функцію педагога, переводить його з позиції основного джерела та транслятора знань у менеджера освітнього процесу. Його головна задача на уроці – управління процесом пізнання, отримання навичок, засвоєння досвіду, координація діяльності учнів.

У 2018 – 2019 навчальному році за моделлю «зміна робочих зон» було вивчено 3 теми з інтегрованого курсу «Література. Російська та зарубіжна» у 6 класі Краматорського НВК (ЗОШ № 6 – ДНЗ). Спираючись на цей досвід, можна стверджувати, що проведенню уроків передуює серйозна організаційно-підготовча робота вчителя за декількома напрямками.

Формування груп. У зазначеному класі навчається 28 учнів, які виявилось доцільним об'єднати в 4 групи. Об'єднання проводилося з урахуванням рівня навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Література. Російська та зарубіжна». До групи № 1 увійшли учні з високим рівнем навчальних досягнень, до груп № 2, 3 – учні з достатнім та середнім, що тяжіє до достатнього, рівнем навчальних досягнень, до групи № 4 – учні з початковим та середнім, що тяжіє до початкового, рівнем навчальних досягнень. Такий розподіл учнів за групами є доцільним, тому що дозволяє підібрати диференційовані завдання для груп, а не для кожного учня окремо. Учні в межах своєї групи знаходяться «на рівних», що створює психологічно комфортні умови для опрацювання навчального матеріалу, знімається проблема розшарування групи за ознакою «розумний – нерозумний».

Організація освітнього простору класу. Звична для вчителя розстановка меблів у класній кімнаті потребує деяких змін. Чотирьом групам учнів повинні відповідати чотири навчальні зони. Таким чином, учителю необхідно згрупувати парти «островками», за якими працюватимуть групи. Умовно зони можна назвати так: «зона роботи з учителем», в межах якої учні спілкуються з вчителем, виконують його завдання, відповідають на запитання тощо; «он-лайн зона», яка передбачає самостійне опрацювання інформації за допомогою комп'ютерної техніки; «зона опрацювання матеріалу підручника», в межах цієї зони учні працюють з підручниками, текстами творів або з додатковим матеріалом, підібраним учителем; «зона роботи з картками», в межах якої учні виконують підготовлені вчителем на картках завдання різного характеру та рівня. Графічно розташування зон можна зобразити так:

Кожна група протягом уроку переходить від станції до станції, виконуючи свої завдання. Наприкінці уроку, пройшовши повне «коло», учні отримують цілісну інформацію з теми та одразу перевіряють свої знання.

З метою більш ефективної роботи групи учитель призначає в кожній групі капітана, який відповідає за своєчасне виконання завдань усіма членами групи, повідомляє вчителя про виникнення питань або проблем, вирішує організаційні питання та підтримує дисципліну в групі.

Перед уроком капітани отримують картки-маршрутизатори, які регламентують діяльність групи протягом уроку. Робота групи на кожній станції обмежується 8 хвилинами. Таким чином, на роботу за станціями для кожної групи відведено 32 хвилини уроку, а 12 хвилин учитель залишає для вступного та заключного слова, оголошення домашнього завдання, вирішення організаційних питань у разі їх виникнення.

Приклад картки-маршрутизатора з теми «Ч. Діккенс. Короткі відомості про письменника. «Різдвяна пісня в прозі: святочне оповідання з привидами»:

Група 1

Время работы на каждой станции - 8 мин.

Станция «Он-лайн зона». Презентация «Интересные факты»

Задание: 1) Посмотреть презентацию.

2) Кратко записать в тетрадь 1-2 наиболее интересных факта (у каждого члена группы факты могут быть своими).

Станция «Работа с учебником»

Задание: 1) Прочитать материал учебника нас. 124-126.

2) Закрывать учебники и пересказать прочитанный материал. Группа работает вместе, коллективно вспоминая материал учебника, дополняя друг друга.

Станция «Работа с карточками». Создание конспекта «История написания «Рождественской песни в прозе...»

Задание: 1) Прочитать дополнительный материал.

2) Письменно (кратко) в тетрадях ответить на следующие вопросы:

- ✓ В каком году впервые была напечатана книга «Рождественская песнь в прозе...»?
- ✓ Почему Диккенс написал эту повесть?
- ✓ Где находился Диккенс, когда ему пришла идея написать эту повесть?
- ✓ Какой была работа автора над произведением?

Станция «Работа с учителем»

Задание озвучивает учитель.

Особливості проведення уроку. Роботу групи № 4 (учні з початковим та середнім, що тяжіє до початкового, рівнем навчальних досягнень) доцільно починати із зони «робота з учителем». З самого

початку уроку вчитель має можливість налаштувати учнів цієї групи на подальшу плідну роботу, мотивувати їх, пояснити найбільш складний для розуміння матеріал, з яким вони познайомляться протягом уроку. Також це дає змогу перевірити виконання домашнього завдання учнів цієї групи, які, як доводить практика, дуже нерегулярно його виконують.

Роботу групи № 1 (учні з високим рівнем навчальних досягнень) необхідно спланувати таким чином, щоб зона «робота з учителем» була для них останньою на уроці. Це дає змогу вчителю одразу перевірити знання учасників цієї групи з нової теми, з'ясувати, що для них було найважчим, які завдання вони не виконали або виконали частково. Аналіз причин можливої неуспішності «сильної» групи дозволить скоригувати подальшу роботу вчителя.

Контроль за виконанням завдань групою № 4 відбувається шляхом взаємоперевірки робіт учнів четвертої групи учнями першої групи наприкінці уроку. Виконання завдань груп № 2, 3 перевіряється учителем наприкінці уроку.

Тема «Ч. Діккенс. «Різдвяна пісня в прозі: святочне оповідання з привидами» складається з 6 уроків:

- 1 урок. Ч. Діккенс. Короткі відомості про письменника. «Різдвяна пісня в прозі: святочне оповідання з привидами»;
- 2 урок. Різдвяна подорож Скруджа у часі та просторі як можливість передивитися своє життя;
- 3 урок. Причини моральної деградації та духовного відродження героя;
- 4 урок. Гуманістичний пафос твору;
- 5 урок. Особливості композиції;
- 6 урок. Роль фантастичних елементів у повісті.

Приклади завдань для «он-лайн зони»:

переглянути презентацію «Цікаві факти з біографії Чарльза Діккенса» та виписати 2–3 факти, що запам'яталися;

переглянути фрагмент мультфільму за повістю Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі...»; усно сформулювати своє враження від перегляду; пояснити, чи співпадає мультфільм з тими образами, які виникли при читанні книги;

переглянути фрагмент мультфільму за повістю Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі...»; заповнити технокарту «Три різдвяні духи» (розділ про першого духа);

зібрати он-лайн пазл за повістю Ч. Діккенса із зображенням Скруджа; записати в зошит, які позитивні якості відбиває складане зображення героя;

ознайомитися з презентацією «Композиція літературного твору»; виписати в зошит визначення, виділені в презентації червоним кольором;

заповнити он-лайн сторінку Скруджа в фейсбуці;

переглянути відео про особливості святкування католицького

Різдва та знайти відповідні описи в тексті.

Приклади завдань для зони «робота з картками»:
конспектування додаткового матеріалу «Історія створення «Різдвяної пісні в прозі...»;
відновити ланцюжок подій;
пройти лабіринт «Сюжетна лінія повісті»;
створити сюжетний ланцюжок, користуючись додатковим матеріалом «Сюжет з картинками» (для групи № 4);
розв'язати малюнковий кросворд, послуговуючись ключовими словами заповнити технокарту «Три різдвяні духи» (розділ про третього духа);

прочитати додатковий матеріал «Гуманізм – це...», виписати визначення ключових понять;

опрацювати картку із зображенням різних ситуацій, закресливши ті, які не відповідають поняттю «гуманізм», усно пояснити свій вибір;

з переліку епізодів повісті вибрати ті, в яких є прояви гуманізму, пояснити свій вибір;

опрацювати таблицю «Особливості композиції повісті», виписати тему, ідею, жанр, мету та своєрідність «Різдвяної пісні в прозі...»;

скласти мозаїку «Композиція повісті», поєднавши картки з епізодами твору з картками, де записані компоненти композиції;

розв'язати кросворд за твором;

виконати різнорівневі тестові завдання та завдання на співвіднесення на перевірку знання теми.

Приклади завдань для зони «опрацювання матеріалу підручника»:

прочитати певні сторінки підручника, скласти конспект, схему, відповіді на запитання, переказати прочитане тощо;

знайти цитати за заданою тематикою;

виписати визначення з теорії літератури;

скласти сенкани за тими чи іншими уривками повісті;

скласти опорні блок-схеми за прочитаним матеріалом.

Приклади завдань для зони «робота з учителем»:

бесіда за вже опрацьованим матеріалом;

розв'язування кросенсів різної тематики за повістю «Різдвяна пісня в прозі...»;

читання підібраних цитат до образів Скруджа, духів, привида Марлі тощо;

перевірка вже виконаних малюнкових кросвордів, лабіринту подій, ланцюжка подій тощо;

колективне створення лепбуку за вивченим матеріалом з теми (останній урок теми).

Усі означені матеріали та завдання можна знайти на сайті «Моя школа» (розділ «Література») за посиланням:

<https://ru.simplesite.com/builder/pages/editpagecontent.aspx?pageid=433151801>

Аналіз навчальних досягнень учнів після опрацювання теми за моделлю «зміна робочих зон» доводить ефективність цього методу навчання: в середньому якість знань у класі зросла на 18% у порівнянні з якістю знань класу за I семестр. Відгуки учнів щодо такої методики роботи були однотайно схвальними, всі учні висловили бажання продовжувати працювати за моделлю «зміна робочих зон».

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. Змішане навчання є прогресивною освітньою технологією, яка має широкі перспективи використання та подальшого розвитку.

2. Однією зі значних переваг змішаного навчання є його відповідність вимогам Нової української школи, які висувуються щодо всіх учасників освітнього процесу.

3. Спираючись на практичний досвід упровадження моделі змішаного навчання «зміна робочих зон» у навчальний процес, можна зробити висновок про доцільність та необхідність використання цієї форми навчання в школах України.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у поглибленому вивченні низки актуальних питань:

1. Поширення в українській дидактиці та методології теоретичних відомостей про змішане навчання.

2. Більш широке використання різних моделей змішаного навчання в освітньому процесі.

3. Створення методичних посібників для вчителів з метою допомоги адаптуватися до сучасних моделей навчання.

Література

1. Андреева Н. Смешанное обучение – это «суп из топора». URL: <https://newtonew.com/tech/blending-learning-sup-iz-topora> (дата звернення: 09.08.2019).

2. Нагаева И. А. Смешанное обучение в современном образовательном процессе: необходимость и возможности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/smeshannoe-obuchenie-v-sovremennom-obrazovatelnom-protsesse-neobhodimost-i-vozmozhnosti> (дата звернення: 09.08.2019).

3. Про суть технології смешанного обучения. URL: <http://aphd.ua/pro-sut-tekhnologii-zmishanoho-navchannia/> (дата звернення: 01.08.2019).

4. Смешанное обучение – инновация XXI века. Интерактивное образование. URL: <http://interactiv.su/2017/12/31/%D1%81%D0%BC%D0%B5%D1%88%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5-%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-xxi-%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%B0/> (дата звернення: 01.08.2019).

5. Смешанное обучение: обзор моделей. URL: <https://canvas.instructure.com/courses/1192559/pages/smieshannoe-obucheniie-obzor-modieliei> (дата звернення: 08.08.2019).

6. Что такое смешанное обучение. URL: <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-smeshannoe-obuchenie> (дата звернення: 09.08.2019).